

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
Katedra hudební výchovy

Bakalářská práce

Tomáš Moravec

Hřebečský taneční folklorní soubor Moravská Třebová jako interpret
tradičních tanců německé menšiny v ČR

Prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou prací na téma: „Hřebečský taneční folklórní soubor Moravská Třebová jako interpret tradičních tanců německé menšiny v ČR“ vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedl jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne 18.4.2023

Podpis

Poděkování

Mé poděkování patří zejména vedoucí práce Mgr. Gabriele Coufalové, Ph.D. za cenné připomínky, které mi během psaní udělovala a velmi ochotný přístup. Dále bych chtěl poděkovat paní Ireně Kuncové, která mi věnovala svůj čas při procházení kroniky a vždy byla ochotná zodpovědět moje dotazy. Velmi děkuji své manželce, rodině a přátelům za jejich podporu a trpělivost během celého studia.

OBSAH

ÚVOD	5
TEORETICKÁ ČÁST	6
1 Historie Hřebečska	7
2 Charakteristika tanečního souboru	9
2.1 Historie tanečního souboru.....	9
3 Kroje a jejich části	22
3.1 Hornohřebečský dámský kroj.....	22
3.2 Dolnohřebečský dámský kroj.....	22
3.3 Pánský kroj.....	23
PRAKTICKÁ ČÁST	24
4 Tance zpracovávané Hřebečským souborem	25
4.1 Einzugs-Stets.....	25
4.2 Siebenschritt.....	26
4.3 Woaf.....	27
4.4 Schustertanz	28
4.5 Schirmerdörfler	29
4.6 Kreuzpolka	29
4.7 Mühl	30
4.8 Sternpolka.....	30
4.9 Holsteiner Dreitour.....	31
4.10 Knödeldrähner.....	32
ZÁVĚR.....	33
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	34
SEZNAM OBRÁZKŮ	36

Úvod

Tématem této bakalářské práce je Hřebečský taneční soubor, který působí v Moravské Třebové a již 28 let zpracovává tance původních německých obyvatel. Volba tématu byla pro mě poměrně jednoduchá, poněvadž v tomto souboru působím zhruba od svých šesti let a je mi tím pádem velmi blízké. Za těchto šestnáct let jsem však nikdy do hloubky nestudoval historii souboru, anebo se nezabýval původem tanců, které jako soubor zpracováváme a udržujeme, což bych rád změnil.

Práce je rozdělena do dvou částí. V teoretické části se soustředím zejména na historii tanečního souboru, kde jsem hojně využíval poznatků z kroniky a také rozhovoru s vedoucí Společnosti česko-německého porozumění Irenou Kuncovou. Dále je teoretická část doplněna o krátký nástin historie Hřebečska, aby měl čtenář alespoň základní představu o oblasti, kterou náš soubor reprezentuje. V poslední kapitole představuji hřebečské kroje, které dodnes používáme, a také jak se v jednotlivých částech regionu lišily.

V praktické části bakalářské práce popisují tance, které souborem tancuje. Jedná se zejména o původní hřebečské tance, které jsem však doplnil o několik tanců z Německa nebo Rakouska, poněvadž jsou velmi populární. Tuto praktickou část doplňují fotografie a nákresy některých figur.

Celkově bych touto prací rád přispěl ke zvýšení povědomí o kulturním odkazu našich předků a možná i nalákal mladé lidi k tomu, aby se nebáli zapojit do činností ve svých městech, které mohou přispět k obnovování tradic.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Historie Hřebečska

Hřebečsko, německy Schönhengstgau, byl německý jazykový ostrov rozkládající se na střední Moravě a částečně také ve východních Čechách. Název Schönhengstgau pravděpodobně vychází z názvu hory Sinthengst u Koclířova. Toto jméno se poprvé objevuje již okolo roku 1398. Dále se objevuje v různých obměnách jako Schinthengst nebo Schinhengst a jiné. Jedná se o složeninu dvou slov: schünden – pohánět, a Hengst – hřebec. Díky výslovnosti v místním nářečí se však slovo schi zaměnilo se slovem schön – tedy německy krásný. Označení Schönhengstgau je poprvé zmíněno v soudních spisech Moravské Třebové v roce 1600. (Borkovcová, Kuncová, str. 8, 2001)

Název má však svůj původ také v pověstech. V knize *Pověsti Moravskotřebovska*, kterou zpracovali Jana Martínková a Jiří Šmeral, jsou uvedeny dvě. První vypráví o Fridrichu ze Šumburka, který panoval na Moravskotřebovsku v druhé polovině 13. století. Pro jeho loupeživé výpravy, kterými utiskoval místní sedláky a měšťany se mu začalo říkat Schinder – vydřiduch. Jeho hřebci pak Schinderhengst. Toto označení se nedlouho na to přeneslo i na jeho hrad a celé pohoří, na kterém byl postaven. Fridrichovi se jméno samozřejmě nelíbilo a zakázal jej. Nařídil, aby hrad nazýval Schönburg – Krásný hrad, a pohoří Schönhengst – Krásný hřbet. Druhá pověst vypráví o vozkovi, který s povozem projížděl strmým průsmykem mezi Moravskou Třebovou a Svitavami. Cesta však byla rozmáčená dlouhotrvajícím deštěm a kola vozu se více a více propadala do bahna. Kůň ani přes práskání bičem již nezvládl táhnout povoz dále, vysílený padnul k zemi a po chvíli zahynul. Zoufalý vozka stál nad ním a nařikal: „Můj krásný hřebec! Můj krásný hřebec!“. Ostatní obchodníci, kteří jeli za ním to slyšeli, a proto se od té doby říká nejen tomuto místu, ale také celému pohoří Schönhengst – Krásný hřebec. (Martínková, Šmeral, str. 12, 2004)

Významnými městy v regionu byly Lanškroun (Landskron), Moravská Třebová (Mährische Trübau), Svitavy (Zwittau), Březová (Brüsau) Mohelnice (Müglitz) a Zábřeh na Moravě (Hohenstadt) (Borkovcová, Kuncová, str. 9, 2001). Milan Skřivánek ve své knize vymezil hranici Hřebečska takto: „*Hranice Hřebečska se táhla od Mohelnice na západ směrem na Městečko Trnávku, jižně obepínala Chornice, kde se stočila na západ, aby do sebe zahrnula Březovou nad Svitavou, Bystré u Poličky, u něhož zahrnula na sever k Poličce, kterou míjela asi 2 km východně. Pokračovala na Litomyšl, kterou minula východně a odbočila zde na Českou Třebovou, již se vyhnula. Od České Třebové šla hranice směrem severozápadním v těsné blízkosti Ústí nad Orlicí až k dnešním Libchavám, které do Hřebečska ještě patřily. U Horních*

Libchav se otočila zhruba směrem jihovýchodním, procházela severně od Lanškrouna, obepnula Zábřeh na Moravě a končila u Mohelnice (Skřivánek, str. 9, 1995).

Oblast Hřebečska byla osídlena již v pravěku, přesněji pak můžeme nalézt první pozůstatky osídlení již v době kamenné. V okolí Mohelnice žili lidé mohylové kultury, na což odkazuje samotný název města, ale zejména mohyly nalezené v okolí. Prokazatelný přísun německých obyvatel je od 13. století, kdy sem na pozvání olomouckého biskupa Bruna ze Schauenburgu přicházeli lidé z Bavorska, Frank a Švábska. Území o rozloze zhruba 1 230 km² obývali zejména lidé německé národnosti. Borkovcová a Kuncová ve své knize uvádějí, že počet obyvatel v roce 1939 činil zhruba 130 000, z čehož 126 000 bylo Němců. Tuto kontinuitu německé většiny narušil až odsun po skončení druhé světové války na základě Postupimské dohody. (Borkovcová, Kuncová, str 9, 2001).

fotografie č. 1 - Mapa Hřebečska

Zdroj: Borkovcová, Kuncová, 2001

2 Charakteristika tanečního souboru

Hřebečský taneční soubor byl založen při Společnosti česko-německého porozumění Walthera Hensela v Moravské Třebové. To vzniklo 17. 11. 1992 společně s dalšími patnácti středisky po celé České republice, a sice za účelem prohlubování vztahů se Spolkovou republikou Německo. Jeho vedoucí se stala Irena Kuncová. Společnost nabízí řadu aktivit jako jsou například jazykové kurzy pro začátečníky, taneční soubor, letní výměnné tábory a jiné. Dále při tomto středisku vzniklo také Sdružení Němců – regionální skupina Hřebečsko. Sdružení je od roku 1994 zapsáno u ministerstva vnitra jako spolek sdružující občany německé národnosti. Cílem spolku je zachovávat tradice Hřebečského regionu a dle webových stránek souboru¹ také usmíření a prohloubení vztahů Čechů s Němci. Samotný taneční soubor pak taktéž tyto tradice udržuje a zejména se orientuje na tanec a hudbu. Primárním úkolem souboru, avšak ne jediným, je uchovávat tance Hřebečska, ale také se učit nové tance z jiných regionů Německa nebo například Rakouska, Francie ale i USA či Anglie. (Kuncová, 2023)

2.1 Historie tanečního souboru

Informace uvedené v této kapitole pocházejí z Kroniky Hřebečského tanečního souboru. Je uložena ve Společnosti česko-německého porozumění Walthera Hensela v budově moravskotřebovského muzea. Kronika je členěna po jednotlivých rocích, přičemž prvním zaznamenaným rokem je rok 1996. Na úvod každého roku je soupis vystoupení, která soubor absolvoval. Součástí soupisu je do roku 2004 také seznam členů souboru, u nichž je zaznamenáno, kterých vystoupení se zúčastnili. Další součástí jsou fotografie, které jsou velmi často popsány místem a časem konání, programy konaných akcí, scénáře, které si soubor na vystoupení vytvářel, zápisy, které vytvářeli členové souboru a v nichž hodnotili průběh jednotlivých akcí a v neposlední řadě nejrůznější novinové výstřižky. Ty bohužel často nejsou nijak zařazeny do kontextu, například z jakých novin pochází, nebo kdo je jejich autorem. Souborová kronika je poměrně přesně vedena do roku 2005. Od tohoto roku obsahuje jen velmi krátké informace o konaných vystoupeních. Ivan Viktořík, který do této doby kroniku sepsal, se její tvorbou přestal zabývat a v jeho práci již nikdo takto důsledně nepokračoval. Dalším použitým zdrojem je rozhovor s Irenou Kuncovou. Stála u zrodu tanečního souboru a v některých případech mohla autorovi předat více detailních informací, než uvádí kronika.

¹ <http://hrebeksko-schoenhengst.eu/index.php/cz/svaz>

V neposlední řadě autor vychází také ze dvou zpráv vydaných Národním ústavem lidové kultury ve Strážnici.

První snahy o vznik souboru sahají do roku 1994, kdy se jej Irena Kuncová pokusila založit společně se studentkami ze čtvrtého ročníku moravskotřebovského gymnázia. Členky vystupovaly výhradně na akcích pořádaných Společností česko-německého porozumění, mezi něž se řadily například masopust, Den matek, adventní vystoupení a jiné. Kvůli odchodu studentek na vysoké školy, však musela Kuncová soubor zrušit. (Kuncová, 2023)

Soubor tedy oficiálně vznikl v roce 1995. Stalo se tak na popud Jana Krista, který později působil jako ředitel Ústavu lidové kultury ve Strážnici (v současné době Národní ústav lidové kultury). (Krist Jan, 2000, s. 5)

„V roce 1995 se na mě obrátil Jan Krist, ředitel Národního ústavu lidové kultury ve Strážnici, s dotazem, zda existuje na Hřebečsku německý lidový tanečně hudební soubor, který by mohl vystoupit jako zástupce německé menšiny v programu národnostních menšin Domovina na strážnickém folklorním festivalu. [...] Já jsem odpověděla, že jsou tři a že jsou v Göppingenu a v Ettlingenu a já nevím, kde v Německu. Načež mně bylo řečeno: ne, my nechceme zahraniční, my chceme původní.“, odpovídá Kuncová v rozhovoru dr. Andreji Sulítkovi pro *Národopisné revue* Národního ústavu lidové kultury. (NÁRODOPISNÁ REVUE 1/2020, 2020, str. 63)

Po krátké korespondenci vznikla myšlenka založit Hřebečský taneční soubor a obnovit v našem regionu zapomenuté tradiční tance. Na jeho vzniku se podíleli manželé Oskar a Elsbeth Sauterovi z Marbachu, zkušení lektori hřebečských tanců. (Kronika souboru, nestránkováno)

Důležitou postavou u zrodu souboru byl Bruno Klemsche. Rodák z Banína, obce vzdálené zhruba deset kilometrů jižně od Svitav, působil společně se Sauterovými v tanečním souboru v Marbachu. Klemsche zajišťoval veškerou komunikaci se Sauterovými, organizoval jejich cesty do Moravské Třebové a uspořádal kurz hřebečských tanců ve Společnosti česko-německého porozumění. Souboru však pomohl také s materiálním vybavením. Věnoval mu přehrávač na kazety společně s kazetami, které obsahovaly nahrané tance. (Kuncová, 2023)

Zpočátku v souboru účinkovali tanečníci z řad německé menšiny. Díky této skutečnosti mohl být soubor podporován ministerstvem kultury jako soubor německé menšiny. Již za první rok existence zvládl soubor vystoupit na třech akcích, které se konaly v Moravské Třebové, a na jedné akci v Ostravě. Mezi vystoupeními v Moravské Třebové byly, *Dny česko-německé kultury*, jak dokazuje fotografie (viz fotografie č. 1). (Kronika souboru, nestránkováno)

fotografie č. 2 - Vystoupení souboru na Dnech česko-německé kultury 1996

V roce 1996 se jednalo o třetí ročník této, dnes již tradiční, moravskotřebovské akce. Kronika nicméně další vystoupení, jichž se soubor účastnil a jsou zmíněné v seznamu, nijak nerozvádí. V tomto roce začal soubor vést taneční mistr Alois Bílek, který se souborem pracoval do roku 1998. Počet členů se navýšil, jak dokazuje zápis z kroniky z roku 1997 k vystoupení na plese ve Starém Městě. V něm je uvedeno, že na začátku bylo pět párů a ke dni 24. října 1997 měl soubor párů již deset. Celkový počet vystoupení v tomto roce stoupl na devět. (Kronika souboru, nestránkováno)

Roku 1998 převzala roli umělecké vedoucí Irena Kuncová. Probíhala různá setkávání a taneční semináře, kde se členové souboru učili přímo od Sauterových, nebo poskytovali Kuncové nejrůznější materiály, ve kterých byly tance popsány a podle nich posléze vyučovala. Mimo různé kurzy, soustředění a semináře probíhaly také každotýdenní zkoušky a v počátcích byl veden i docházkový seznam. Součástí byl rozpis jednotlivých vystoupení se jmény a vyznačením, zda se jej dotyčný tanečník účastnil. Díky těmto záznamům je možné přesně určit kolik akcí se v daném roce konalo, a také zjistit kolik tanečníků v daném roce soubor navštěvovalo. Dle kroniky probíhaly zkoušky pravidelně každý pátek od tří do pěti hodin. Tento rok byl přelomový v tom, že soubor poprvé vystupoval v zahraničí. Dřívější vystoupení byla pouze na území České republiky a jednalo se převážně o zahájení plesů či setkání sudetských Němců. První destinací v zahraničí byl německý Marbach, kam soubor zamířil 17. října na blíže nespecifikovanou kulturní akci. Z ní se dochoval pouze scénář v němčině, podle nějž poté soubor realizoval svoji část programu. Je z něj zřejmé, že členové nejen tancovali, ale také zpívali a dvě členky hrály na tahací harmoniku a flétnu. Cílem vystoupení bylo představit kraj

Hřebečska. Druhé zahraniční vystoupení se konalo v Regensburgu při příležitosti předávání ceny Sudetoněmeckého krajanského sdružení – *Förderpreisträger 1998 der Sudetendeutschen Landsmannschaft*. (Kronika souboru, nestránkováno)

Roku 1999 se soubor účastnil sedmnácti akcí. Nejvíce se soustředil na akce v okolí Moravské Třebové, například zahájení plesů v Jevíčku, Třebořově nebo Starém Městě. Pro tyto plesy si členové souboru připravili tanec s názvem Česká beseda. Nevystupovali však v tradičních dolnohřebečských krojích, nýbrž šatech ušitých přímo na tento tanec (viz fotografie č. 2).

Dalším vystoupením byl masopust konaný v Moravské Třebové anebo akce nazvaná *Praha srdce národů* – mezinárodní folklórní festival národů a národnostních menšin. Nechyběly ani dvě akce konané opět v německých městech tentokrát Lehnitz a Landshut. Zdaleka největším a nejprestižnějším vystoupením však byla účast na

fotografie č. 3 - Šaty ušité k tanci Česká beseda

festivalu ve Strážnici. Jednalo se o první z mnoha účastí. Soubor vystupoval na programu s názvem *Domovina* společně se soubory, které uchovávají tradice menšin, jež žijí na území naší republiky. Program souboru byl plánován na patnáct minut a zahrnoval sedm tanců a dvě písničky. V rámci programu nesmí hrát reprodukováná hudba. Soubor tedy na harmoniku a flétnu doprovázely dvě členky souboru. Nejvíce tanečníků se zúčastnilo akcí *Dny česko-německé kultury* a mezinárodního folklórního festivalu *Praha srdce národů*. (Kronika souboru, nestránkováno)

Rok 2000 se řadil co do počtu vystoupení k těm slabším. Soubor se zúčastnil sedmi vystoupení. Na seznamu však chybí *Dny česko-německé kultury*. Tuto skutečnost doplnila Kuncová s tím, že se jedná o tiskovou chybu a akce se konala v každém roce. Již tradičně soubor vystoupil na plesech ve Starém Městě u Moravské Třebové a obci Třebořov. Ze zápisu úvodního slova se dozvídáme, že si tento rok soubor pro návštěvníky plesu připravil pásmo společenských tanců z různých koutů Evropy. Jsou jimi například Vídeňský valčík, Mineth, Treskovitský menuet z jižní Moravy a Chebská polka. Také tento rok ve dnech 26. – 28. května proběhla akce *Praha srdce národů* a z ní se nám dochoval i program s pokyny pro účastníky.

Program byl velmi nabitý a probíhal od pátečního rána do nedělního večera. Program byl rozdělen na dětskou a dospělou část a soubor se účastnil obou částí. Nejrůznější pozvání zavedla soubor hned na tři zahraniční vystoupení. Prvním z nich byly *Sudetoněmecké dny – Sudetendeutscher Tag*, které se tradičně konaly na Letnice tentokrát v Norimberku. Soubor dle dochovaného programu vystupoval v části s názvem *Böhmisches Dorffest*, který by se dal přeložit jako *Slavnost na české vesnici*, častěji je však označován pouze jako *Český dvorek*. Další vystoupení se konalo v Bonnu, kde slavil místní Krajský spolek severního Porýní-Vestfálska své padesátileté výročí vzniku. Název setkání zněl *Neue Brücke bauen* neboli *Stavíme nové mosty*. Bylo tedy nanejvýš symbolické pozvat mladé lidi z Hřebečského souboru, aby přijeli tyto mosty stavět. Oldřich Koudelka ve svém článku, jehož ústřížek se dochoval v kronice souboru, popisuje radostnou náladu, kterou vystoupení mladých členů způsobilo mezi obecnstvem. Atmosféru podle Koudelky nejlépe vystihl děčínský rodák a předseda spolku Ernst Knechtel: „*Když se stavba mostu přátelství má podařit, musí si obě strany umět podat ruku a upřímně ji stisknout.*“ Narážel tak mj. na řetěz rukou, který všichni účinkující společně s obecnstvem utvořili při závěrečné písni. Posledním zahraničním místem, kde soubor vystupoval, bylo slovenské město Kežmarok. 23. až 25. června se zde konal *Sviatok kultúry a vzájomnosti* pořádaný Karpatskoněmeckým spolkem na Slovensku. (Kronika souboru, nestránkováno)

Rok 2001 začal pětidenním soustředěním v německém městě Bahretal. Konalo se ve dnech 2. až 6. ledna a je zaznamenán v kronice pouze jako zápis jednoho ze členů². Společně s Hřebečským tanečním souborem se soustředění účastnila i skupina Klingende Brücke ze Stuttgartu. Cílem soustředění bylo navázání spolupráce s tímto souborem a prohloubení znalostí o tancích, které Hřebečský soubor tancoval. Nejoblíbenější činností na soustředění však dle slov autora článku byla hra na hudební nástroje, které si s sebou skupina Klingende Brücke dovezla. „*Některým tato činnost nečinila problémy a rychle se přizpůsobili, zatímco jiní museli být kroceni, protože si pletli xylofon s bubnem a mlátili do toho jak strhaní.*“ Soustředění bylo obohaceno také o procházky, soutěže a různé stmelovací hry. Výstupem soustředění byla přehlídka naučených tanců a písni personálu hotelu, ve kterém soubory pobyt absolvovaly. V únoru proběhla opět předtančení na plesech ve Starém Městě a Třebařově, kde byl soubor považován za stálíce, jak je uvedeno v zápisu v kronice, a také se soubor účastnil masopustu v Lanškrouně. Na pozvání skupiny Klingende Brücke a Oskara Sautera se soubor zúčastnil vystoupení ve Stuttgartu se zastávkou u manželů Sauterových. Hlavní náplní tohoto výjezdu

² autor zápisu není uveden

byla dvě vystoupení v Nemocnici svaté Kateřiny, předtančení na plese a domluva další spolupráce. Po delší době také soubor vystupoval na domácí půdě v Moravské Třebové na akci nazvané *Academia*. Jednalo se o přehlídku dětských souborů z Moravské Třebové. Členové Hřebečského tanečního souboru však toto vystoupení brali zejména jako zkoušku na nadcházející událost. Tou byla účast na *Mezinárodním folklorním festivalu Strážnice*. Soubor se účastnil programu s názvem *Domovina* a průvodu městem, na jehož závěru zatancovali postupně všechny účinkující soubory své tance. V září tohoto roku soubor účinkoval na třech akcích v okolí Moravské Třebové, a sice na pouti v Rychnově na Moravě, kulturním programu v rámci *Dnů česko-německé kultury* v Biskupicích a *Dnech německé kultury* v Šumperku. Z poslední jmenované akce se dochoval zápis, ve kterém členové souboru kritizují zejména ministerského předsedu sudetoněmeckého shromáždění za jeho hodinový proslov. Ve dnech 21. a 22. října soubor vystupoval na *Sudetoněmeckém shromáždění* v Mariánských Lázních. V zápisu hodnotícím vystoupení je uvedeno, že soubor vystupoval ve dvou blocích. V prvním bloku měl soubor připraven hřebečské tance Einzugs-Stets, Woaf, Schirmerdörfler a Sternpolka. Ve druhém to byly německé tance ze všech koutů Čech – Sterntanz, Siebenschritt, Kurnauer Duarl a Böhmerwäldler. Za potlesku všech diváků odcházeli z pódia na Egerländer polku. Na konci zápisu je shrnuté hodnocení obou dní. Nejvíce se členům souboru líbilo jejich vystoupení a perličkou je negativní hodnocení ubytování, které bylo příliš spleťité a zaměstnankyně bazénu, která členy vykávala kvůli nevhodným plavkám. Posledním vystoupením tohoto roku se stalo *Shromáždění Němců v Čechách, na Moravě a ve Slezsku* konané ve dnech 17. až 18. listopadu v Praze. Soubor v tomto roce absolvoval celkem dvanáct vystoupení. (Kronika souboru, nestránkováno)

Rok 2002 zahájil soubor předtančeními na plesech v Boršově, Městečku Trnávce a maturitním plese v Moravské Třebové, kde předvedli dvě valčíkové sestavy na hudbu Johanna Strausse. Soubor tedy opět nevystupoval v hřebečských krojích, ale v šatech ušitých pro tuto příležitost (viz fotografie č. 3). Na velikonoční sobotu 30. března byl soubor pozván do Horní Radouně v jižních Čechách, aby vystoupil na velikonočním jarmarku. Dle zápisu z kroniky soubor u diváků vzbudil

fotografie č. 4 - Šaty na předtančení

velmi pozitivní ohlasy. V sobotu 11. května byl soubor pozván do obce Ludvíkov na slavnostní odpoledne spojené s žehnáním nové kaple. Vystoupili mladší i starší členové souboru a také zde si podle zápisu vysloužili členové souboru bouřlivý potlesk a k poslednímu tanci Howansook se k souboru připojili i diváci. Úkolem souboru bylo také zpříjemnit květnovou návštěvu Moravské Třebové hostitelské skupině z Bonnu, kde soubor účinkoval na podzim roku 2000. Soubor toto vystoupení využil k procvičení tanců na vystoupení v partnerském městě Staufenberg, kde se 29. až 31. května konal *Krämermarkt* – výroční trh. Dle webových stránek města³ se tradice výročního trhu obnovila od roku 1983 na slavnost Božího těla a láká spoustu návštěvníků nejen z okresu Giesen. Svůj podíl na tom mají i taneční soubory z Moravské Třebové a hudební soubor z dalšího partnerského města – maďarského Tarjanu. Tanečníci zde vystoupili ve dvou dnech se dvěma sadami tanců, které byly mixem hřebečských a českých tanců. Po dvou letech byl soubor pozván na *Sviatok kultúry a vzájomnosti* v Kežmarku. V pátek 21. června čekalo na soubor pouze jedno krátké vystoupení. Hlavní program byl druhý den v sobotu, kdy se soubor zúčastnil mše, vystoupení domácích souborů před radnicí a večerního programu v amfiteátru poblíž kežmarského hradu. Negativní hodnocení tanečníků si vysloužily ostatní zahraniční soubory, které nedodržely desetiminutovou stopáž ve večerní části. Patrně největší a nejočekávanější akcí tohoto roku se stalo soustředění v Erbachu, konané ve dnech 29. července až 5. srpna. Do tohoto města byl soubor pozván skupinou Deutsche Wanderjugend, s níž si rok dopisovali pouze přes email. Ze zápisu v kronice se dozvídáme, že soubor absolvoval několik různých aktivit jako například návštěva v muzeu slonoviny, exkurze v minipivovaru spojená s ochutnávkou, což bylo zřejmě to nejlepší, čeho se tanečníci za celý týden účastnili. Dalšími aktivitami byl například večerní bowling, městské „Rally“, návštěva římské pevnosti a města Saalburg, plavba po řece Neckar, a posledním navštíveným městem byl Michelstadt. Soubor nicméně pouze nenavštěvoval památky, ale také tancoval a reprezentoval Moravskou Třebovou. Za celý pobyt absolvovali společně s hostitelskou skupinou tři výstupy. Na nich předvedli nejen hřebečské tance, ale také české a rakouské. Poprvé je také v zápisu uvedeno, že soubor předvedl Bandltanz neboli

3

https://www.staufenberg.de/calendar/calendar_show_details.asp?SID=cms040920180627056223413&VNR=380&DNR=572

Pentlový tanec, který se tančí okolo májky (viz fotografie č. 4). V září soubor opět přijal pozvání na pouť do Rychnova na Moravě. Tento rok tančili starší a mladší členové dohromady, a proto autor zápisu hodnotí vystoupení jako nepřiliš povedené, což přičítá nesehranosti s mladšími členy souboru. Společnost česko-německého porozumění v listopadu

fotografie č. 5 - Pentlový tanec

tohoto roku slavila desetileté výročí vzniku, a tak se v rámci *Dnů česko-německé kultury* 4. října v sále Na Písku mj. konala taneční zábava, již se zúčastnily všechny pozvané soubory, kterými byly Klingende Bogen ze Stuttgartu, Volkstanzkreis Sudeten Asperk z Ludwigsburgu, Änchen von Tharau z Buchenu, Jitřenka z Dolní Čermné a samozřejmě domácí Hřebečský taneční soubor. Taneční večer začal společnou Polonézou a přehlídkou jednotlivých souborů. To vše za doprovodu Klingende Bogen. První polovinu večera zakončila večere. Po ní se soubory vzájemně učily své tance a následovala volná taneční zábava pro všechny účinkující i diváky. Poslední vystoupení roku 2002 se konalo v Jihlavě na akci s názvem *Kulturelle Großveranstaltung der Landesversammlung*, pořádaný Shromážděním německých spolků v České republice. Na této události taktéž vystupovali všichni členové souboru ovšem odděleně. Mladší členové zatancovali Siebenschritt a Kreuzpolku, starší vystoupili s tanci Deutsche Quadrille, Schirmerdörfler a Knödeldröhner. (Kronika souboru, nestránkováno)

V roce 2003 soubor absolvoval celkem čtrnáct vystoupení, z toho dvě byla v zahraničí. První akcí byl dle zápisu z kroniky maturitní ples Střední strojírenské školy (je jí nejspíše myšlena dnešní Střední škola technická a dopravní Gustava Habrmana Česká Třebová). Soubor se rozhodl pro valčíkovou sestavu na hudbu J. Strausse a tanečnice zvolily bílé šaty (viz předešlá fotografie č. 2). 1. března se soubor účastnil masopustu v Lanškrouně, který byl organizován tehdejší ředitelkou Městského muzea Marií Borkovcovou. Jediným negativem celého vystoupení byl problém s hudebním doprovodem, což autor zápisu zhodnotil následovně: „*Po prvních dvou tancích Einzugs-Stets a Siebenschritt to vypadalo, že vše proběhne jako vždy ‚v pohodě‘. Opak byl pravdou. Při třetím tanci nějaký chytrák přepojoval elektrické kabely a omylem odpojil i naši zvukovou aparaturu, takže jsme náhle zůstali bez hudby. [...] Po několika minutách byla dodávka elektřiny obnovena a my vystoupení zdárně dokončili.*“

První zahraniční destinací se ve dnech 12. až 14. dubna stal Sulzbach am Main. Soubor byl pozván Alfredem Kipplingerem, předsedou Sudetoněmeckého spolku v Sulzbachu, na akci s názvem *Jaro a Velikonoce v Čechách, na Moravě, Slezsku a Německu*. První den pobytu se nesl v duchu poznávání památek ve městech Würzburg a Aschaffenburg. V neděli 13. dubna se soubor přemístil do kulturní haly ve městě Obernburg-Eisenach a v odpoledních hodinách začalo vystoupení. Soubor se představil ve třech blocích, v nichž předvedl tance z Čech, Hřebečska a různých koutů Evropy. Hřebečský soubor vzbudil u diváků velké nadšení, což dokazuje zápis: „*Po ukončení programu následovalo nekonečné fotografování, neboť ti, co měli fotoaparáty, museli mít foto s naším souborem.*“ Ani ne o týden později v sobotu 19. dubna soubor opět účinkoval na velikonočních trzích v Horní Radouni. Tentokrát zde však vystupovali mladší členové, kteří i přes nepřízeň počasí zvládli vystoupení ve třech blocích. Nicméně jako největší pozitivum celého dne hodnotí členové projížďku v kočáře a krmení zvířat na statku. Velikonoce však soubor „slavil“ ještě jednou, a sice 23. dubna na pardubickém zámku Příhrádek. Akci s názvem *Pojďte s námi na Příhrádek oslavit Velikonoce* pořádal Goethe Institut ve spolupráci s Irenou Kuncovou, Martinem Dzingelem, současným prezidentem Shromáždění německých spolků v České republice, z.s.⁴ a Marií Albrechtovou, učitelkou českého a anglického jazyka na SPŠE Pardubice.⁵ Jelikož se akce konala uprostřed týdne, vystupovala zde opět mladší část souboru. V sobotu 26. dubna se tanečníci účastnili v Mohelnici vernisáže výstavy s názvem *Hřebečské zvyklosti*. Dle slov autora zápisu bylo úkolem souboru nejen zatančit a ukázat hřebečské tance, ale zejména předvést dolnohřebečské kroje. Druhým zahraničním vystoupením se v tomto roce staly *Sudetoněmecké dny* v Augsburgu. Na nich soubor absolvoval dvě vystoupení, přičemž při druhém se stala kuriózní věc, kterou autor zápisu okomentoval

fotografie č. 6 - Sudetoněmecké dny

následovně: „*Vážená paní hlasatelka (nejspíše z přemíry dodržování pitného režimu) uváděla tance, které vůbec neznáme, natož abychom je uměli tancovat.*“ Tanečníci se tímto omylem však nenechali vyvést z míry a zatancovali všechny obvyklé hřebečské tance, které uměli.

⁴ <https://landesversammlung.cz/cs/kontaktujte-nas/>

⁵ <https://www.spse.cz/zamestnanec.php?id=2>

Z tohoto vystoupení se dochovala fotografie, která dokazuje, že soubor opět vystoupil na programu *Böhmisches Dorffest* (viz fotografie č. 5). Po dvou letech byl soubor opět pozván ředitelem strážnického folklorního festivalu, aby účinkoval v programu *Domovina*. Ten se podle zápisu v kronice odehrával v sobotu 28. června v amfiteátru Zámek. Předcházela mu však zkouška všech účinkujících souborů a také průvod městem, kde soubor představil tance Sternpolka a Wechselpolka. Samotný program začal o půl šesté a autor zápisu jej hodnotí jako velmi vydařený. Než soubor v neděli odjel ze Strážnice, vyzkoušeli si členové v rámci programu *Tanec s přáteli* se soubory z Polska, Mexika a ostatních zemí⁶ jejich národní tance. Celkem se vystoupení účastnilo devatenáct členů, z čehož šest bylo hudebnic, které soubor doprovázely při průvodu a vystoupení. Dalším letním vystoupením byla účast souboru na blíže nespecifikované akci v Ústí nad Orlicí konané dne 15. července. Soubor zde měl za úkol představit hostům z Německa a USA hřebečské tance a zpestřit tanečním vystoupením večeri. V sobotu 2. srpna se konal v Rožnově pod Radhoštěm Mezinárodní festival slovenského folkloru *Jánošíkov dukát*. Na tento festival byl soubor pozván Vladimírem Fabišíkem, ředitelem festivalu.⁷ Tance Hřebečska představili členové na programu s názvem *Žijeme v jedné zemi – program národnostních menšin žijících v České republice*. V týdnu od 10. do 21. srpna se taneční soubor znovu setkal se skupinou Deutsche Wanderjugend z Erbachu. Společnost česko-německého porozumění, která pobyt pořádala, připravila bohatý program. Před příjezdem do Moravské Třebové strávili členové obou souborů dva dny v Praze, kde pouze poznávali památky. Společnému nácviku tanců se věnovali až na internátě Integrované střední školy v Moravské Třebové. Již ve čtvrtek je totiž čekalo první vystoupení v Mohelnici na náměstí. Jemu však předcházela návštěva tvarůžkárny v Lošticích, prohlídka hradu Bouzov a Javoříčských jeskyní. Co všechny členy zarazilo, bylo prázdné náměstí v čase příjezdu. „*Ani tento fakt nás však neodradil a převlékli jsme se do krojů. Jakmile jsme se v krojích ukázali na náměstí, začalo se pomalu trousit i obecnstvo.*“ Druhé vystoupení se konalo v pátek odpoledne na litomyšlském náměstí, kde byla dle slov autora o poznání hojnější účast, po kterém ještě soubory absolvovaly prohlídku zámku. Mezi další výlety patřila například návštěva Mladějovské úzkokolejné dráhy, historického centra Olomouce, Lanškrouna a moravskotřebovského muzea. Zde se také konalo poslední vystoupení celého pobytu. Na podzim 26. a 27. září se konaly *Dny kultury*. Tentokrát se však nekonaly pouze v Moravské Třebové ale také v Lanškrouně. Na pátečním večeru soubor předvedl pouze dva tance, protože

⁶ Zápis v kronice výslovně zmiňuje pouze tyto dva státy a nekonkretizuje ostatní státy, ze kterých soubory pocházely.

⁷ <http://www.janosikovdukat.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=22037>

program byl velmi nabitý. Na galavečeru v Lanškrouně, který probíhal na zámku, soubor předvedl nejen tance, ale také písně Blüh nur blüh mein Sonnenkorn a Tancuj, tancuj. Překvapením pro návštěvníky programu byla také přehlídka a popis kroje na jedné ze členek souboru, kterého se zhostila Irena Kuncová. Při příležitosti 200. výročí moravskotřebovského gymnázia vystoupil soubor 18. října před budovou muzea. Pro diváky si připravil celkem devět tanců z různých koutů Čech. Posledním vystoupením se stalo *Kulturelle Großveranstaltung* konané ve dnech 8. a 9. listopadu, tentokrát v Praze. Soubor zde představil tance Sondenburger Doppelquadrille, Jägermarsch, Zillertaler, Schwarzerdner a Wechselpolka. (Kronika souboru, neustránkováno)

Také rok 2004 zahájil soubor předtančeními na nejrůznějších plesech. Dvěma tradičními byly plesy v Třebařově a Starém Městě. Letos poprvé soubor vystoupil také na maturitním plese Střední pedagogické školy v Litomyšli ve Smetanově domě. Na všech těchto plesech zatančila starší část souboru valčíkovou sestavu na hudbu Johanna Strausse. Mladší část souboru měla šanci se předvést v rámci oslavy Dne matek v obci Březiny. V místním kulturním domě tancovali čtyři páry známé tance jako Woaf, Siebenschritt a jiné. V sobotu 5. června pořádalo město Pardubice ve spolupráci s Evropským spolkovým domem oslavu k příležitosti vstupu České republiky do Evropské unie. 15. června se v Moravské Třebové konala akce s názvem *Bavte se s námi*. Tuto akci organizovala Společnost česko-německého porozumění, agentura Arnika a Zdravé město Moravská Třebová. Účastnily se jí nejrůznější spolky ve městě, školy, školky a také Hřebečský taneční soubor. Za něj zde vystoupila opět mladší část. Ačkoliv je v kronice tato akce označena za tradiční a konanou již řadu let, v zápisu je uvedena poprvé. Jen o dva dny později, tedy 17. června, se soubor účastnil vernisáže výstavy ve Vlastivědném muzeu v Olomouci s názvem *Za poznáním Hřebečska*. Členové souboru hodnotili vystoupení jako veskrze zdařilé až na velmi malý počet hostů. Po delší pauze se dva páry účastnily ve dnech 24. – 26. září soustředění a vystoupení v Dudenhofenu. Do této obce přijeli členové na pozvání folklorní skupiny Deutsche Wanderjugend Landesverband Hessen. Hned po příjezdu se rozplánovaly zkoušky na sobotní vystoupení na folklorní slavnosti ve městě Schaafheim. Čtyři tanečníci z Hřebečského souboru zde pouze podpořili skupinu Deutsche Wanderjugend a tancovali jejich tance. Na víkend 1. až 3. října si soubor naplánoval soustředění v penzionu Badinka, aby si členové upevnili tance, které již znají, a oprášili zapomenuté a dlouho neprocvičované tance. Společně s tanečnicí vyrazila na toto soustředění také hudební část souboru. V sobotu 13. listopadu soubor vystupoval na *Kulturelle Großveranstaltung* v Praze. Tentokrát s úplně novým programem, který se skládal z tanců Changier Quadrille, Kreuzpolka

a Grand Square. Samotnému vystoupení však předcházely komplikace, které se dochovaly v zápisu v kronice. První komplikací byla kobylka, která těsně před vystoupením jedné z houslistek praskla. Naštěstí se tato situace podařila vyřešit posunutím v programu a zapůjčením houslí od souboru, který vystupoval již v dřívější části programu. „*Další věc, která nám téměř udělala čáru přes rozpočet, byla, že harmonikářka musela odskočit nakojit svoji ratolest asi pět minut před začátkem vystoupení. Naštěstí se vrátila, když první z nás vstupovali na jeviště a my tak konečně mohli začít tancovat.*“ Krátce před Vánocemi účinkoval soubor na poslední akci tohoto roku v Ottendorfově domě ve Svitavách, kterou pořádala Regionální skupina Hřebečsko. Jednalo se o program s vánoční tematikou. Jako první vystoupil dětský pěvecký sbor Kvítek, dále Hřebečský taneční soubor, dle zápisu, s ryze hřebečskými tanci, hudebnice z Hřebečského souboru s pásmem německých písní a na závěr blíže nespecifikované lanškrounské trio. (Kronika souboru, nestránkováno)

V roce 2005 již není veden seznam akcí, na kterých soubor vystupoval, společně s docházkou. V kronice je uveden kompletní seznam všech akcí, kterých se soubor účastnil včetně tanečních a jazykových seminářů. Celkem soubor absolvoval jedenáct vystoupení, z nichž většina byla na akcích, jichž se Hřebečský taneční soubor účastnil pravidelně, jako například *MFF Strážnice, Kulturelle Großveranstaltung* v Praze. Soubor také vystupoval na jednom zahraničním programu v Berlíně. Ze všech vystoupení jsou sepsány pouze tři záznamy, které však nepřinášejí nové informace o konaných akcích, a proto se je autor rozhodl již neuvádět. Celkem se tedy za rok 2005 soubor účastnil dvaceti devíti akcí, z čehož bylo šest víkendových seminářů, které byly velmi často propojeny s výukou německého jazyka, a dvanáct jednodenních seminářů zaměřených na nácvik programu pro jednotlivá vystoupení. (Kronika souboru, nestránkováno)

Od roku 2006 kronika dále neobsahuje žádné rozvitější zápisy z akcí, které soubor navštívil. Důvodem poklesu kvality je podle Ireny Kuncové neochota členů navázat na práci Ivana Viktořika, který se vedení kroniky věnoval od založení souboru. (Kuncová, 2023)

Hřebečský taneční soubor prošel mnohými změnami. Dodnes však pravidelně vystupuje na akcích jako jsou *Kulturelle Großveranstaltung, Sudetoněmecký dny*, a letos také po čtyřech letech znovu vystoupí na *MFF* ve Strážnici. Menší zájem o vystoupení souboru však panuje v okolí Moravské Třebové. Pravidelně soubor vystupuje pouze na *Slamáku*, dožínkových a pivních slavnostech v Moravské Třebové a *Dnech česko-německé kultury*, které se konají každoročně ve dvoraně muzea. Jedinou výjimkou byl rok 2020, kdy se Irena Kuncová rozhodla uspořádat alespoň malé kulturní setkání na nádvoří zámku, aby nedošlo k porušení tradice.

Pomalu se přecházelo od pravidelných zkoušek k nárazovým, které probíhají vždy těsně před vystoupením. Od roku 2006 také došlo k poklesu členů. Je to dáno zejména odchodem starších členů, kvůli rodinným a pracovním povinnostem a nezájmu mladší generace o zachování tradičních hřebečských tanců. V současné době v souboru působí pět párů (pozn. autora). Tuto část shrnuje Kuncová slovy: „*Byly roky, kdy jsme měli dvacet šest členů a jsou roky jako teď.*“ (Kuncová, 2023)

3 Kroje a jejich části

3.1 Hornohřebečský dámský kroj

Ženský hornohřebečský kroj se v oblasti Svitavska nosil jen při slavnostních příležitostech. V ostatních dnech ženy oblékaly pouze spodničky, přičemž bohaté selské dívky jich nosily více na sobě. Kroj tvořila zelená vlněná sukně s červenooranžovým lemem s bohatým řasením v zadní části. Sukně sahala do poloviny lýtek. Živůtek hornohřebečského kroje byl tvořen ručně vyšívaným středovým klínem, který byl zasazen mezi dva zelené, silně naškrobené sametové pásy. Bílá lněná košile měla nabírané rukávy ozdobené buď křížkovým zlatožlutým stehem, anebo jemnou háčkovanou krajkou. Přes tento vrchní díl se nosil také krátký kabátek, zvaný špenzr, ušitý z šedé, tmavě modré nebo zelené látky a s rukávy až k zápěstí. Tento kabátek se však nikdy nezapínal, protože by nebyl vidět krásně zdobený živůtek. Celý kroj doplňovala zástěra s květinovým motivem na bílém podkladu, která byla vzadu bohatě našrasena. Na nohou ženy nosily černé boty s hedvábnou stuhou a přezkou a červené punčochy. Kroj mohl být v zimních měsících obohacen o ovčí kožich a šátek, který si ženy přehodily přes hlavu při dešti nebo sněžení. (Borkovcová, Kuncová, str. 23, 2001)

3.2 Dolnohřebečský dámský kroj

Jistou představu o podobě dolnohřebečského kroje je možné získat již z náhrobků ze 17. století v kostele Povýšení svatého kříže na Křížovém vrchu v Moravské Třebové. Této skutečnosti využila při rekonstrukci kroje také Irena Kuncová, která však dodává, že samozřejmě nevycházela jen z těchto náhrobních kamenů. Dolnohřebečský kroj byl s drobnými odchylkami velmi podobný tomu hornohřebečskému, a nosil se na Moravskotřebovsku a Lanškrounsku. Klín, který byl vsazen zepředu do živůtku, byl ozdoben nejrůznějšími barevnými kamínky, flitry a sklíčky, které tvořily ornamenty. Celé prkénko, jak se také někdy klínu říká, bylo lemováno zlatou krajkou. Tuto výzdobu bylo pak možné nalézt také na zadní straně živůtku. Největším rozdílem oproti hornohřebečskému kroji byla zástěra. Ta byla tvořena z tmavě modré látky, která byla na spodním okraji zdobena zlatou výšivkou. Ke konci zástěry se knoflíčky připínaly bílé pruhy látky, které se vzadu zavázaly do mašle. Aby mašle hezky vynikla, musely být tyto pruhy řádně naškrobené. Košile z jemného lnu byla velmi podobná té hornohřebečské, ovšem neobsahovala zlatou výšivku. Na Lanškrounsku se nosil kroj ještě s drobnou obměnou, kterou byla světle modrá zástěra a šněrovačka vepředu (viz fotografie

č. 7). Důležitým prvkem byl také červený saský šátek. Dívky jej nahrazovaly mašlemi. (Borkovcová, Kuncová, str. 23, 2001)

3.3 Pánský kroj

Pánský kroj se již nedělí na hornohřebečský a dolnohřebečský, poněvadž v obou oblastech byl téměř totožný. Rozdíl spočíval zejména v oblečení na běžné a sváteční nošení. Ve všední dny byla základem bílá lněná košile a černé kožené kalhoty, které byly sešněrovány pod kolena. Jako boty se používaly vysoké černé holínky, které se kupovaly na jarmarku, a ne vždy dobře seděly. V zimě je však bylo možné vycpat slámou a tento nedostatek tím vyřešit. Ve sváteční dny se nosily kalhoty ušité ze světlého sukna nebo jelenice. Na nohy se navlékaly bílé nebo šedé podkolenky z vlny, upletené copánkovým vzorem. Boty byly pevné a nízké s ozdobnou sponou. Celý kroj doplňovala květinová kravata, vesta ušitá ze zelené nebo červené látky s mnoha stříbrnými či mosaznými knoflíky a kabát, který se na hornohřebečsku šil z hnědého sukna a na dolnohřebečsku ze zeleného sukna. Největší vzácností na celém kroji pak byl pásek s kovovou sponou, protože tento pásek byl velmi často vyšíván pavím brkem. Hřebečští muži nosili černý filcový klobouk se širokou krempou a dvouřadou černou stuhou, který je možné vidět na fotografii č. 8. (Borkovcová, Kuncová, str. 30, 2001)

fotografie č. 7 - Dolnohřebečský kroj

Zdroj: Borkovcová, Kuncová, 2001

fotografie č. 8 - Dolnohřebečský kroj z Lanškrounska

Zdroj: Borkovcová, Kuncová, 2001

fotografie č. 9 - Mužský kroj z Lanškrounska

Zdroj: Borkovcová, Kuncová, 2001

PRAKTICKÁ ČÁST

4 Tance zpracovávané Hřebečským souborem

V praktické části práce jsou popisovány tance zpracovávané Hřebečským tanečním souborem. Vzhledem k různorodosti zdrojů je vždy na konci odstavce uvedeno, odkud autor čerpal. Pokud se popis tance v pramenech liší od skutečného provedení, autor vychází z vlastní zkušenosti. Autor taktéž využil konzultací s Irenou Kuncovou, a to zejména u překladů z knížky *Schönhengster Volkstänze*. Na úvod jsou poskytnuty základní informace o tanci, pokud jsou k dispozici. Ty mají tanečníky uvést do problematiky, seznámit s tancem a okolnostmi vzniku. Některé figury jsou také doplněny fotografií⁸ pro lepší pochopení. Jednotlivé tance se tancují na stejnojmennou hudbu, není-li uvedeno jinak.

4.1 Einzugs-Stets

Je to slavnostní hřebečský tanec. Hřebečští obyvatelé byli spřízněni se slezskými kmeny a právě slovo „stets“ ve Slezsku znamená ušlechtilé nebo vybrané, jak uvádí Kuncová a Borkovcová ve své knize. Používal se zejména k zahájení plesů, zábav a jiných událostí. Má spíše pochodový charakter, pomalé tempo a neklade přílišné nároky na dovednost. (Borkovcová, Kuncová, str. 89, 2001)

Tanec se tančí v párech, které stojí do kruhu v tanečním směru (tj. proti směru hodinových ručiček), dívky stojí vně kruhu. Páry se drží za ruce (viz fotografie č. 10) a druhou ruku mají po celou dobu tance v bok. První část začíná pochodem ve dvoudobém metru (8 taktů) ihned s předehrou. Po osmi taktech se tempo zvolní, přejde do $\frac{3}{4}$ taktu a tím začíná druhá část. Ruce se přechytí a 8 taktů se houpají dopředu a dozadu, přičemž při zpomalení a přechycení se ruce pomalu natahují dozadu a na první dobu $\frac{3}{4}$ taktu vyrazí dopředu. Pár se při tom otáčí čelem k sobě, pokud jdou ruce dozadu, a zády k sobě, pokud jdou dopředu. Následuje podtáčení dívky před chlapcem. Dívka se vždy otočí o půlkruh, přičemž při prvním otočení zůstane zády k chlapci. Chlapec valčíkovým krokem přešlapuje za dívkou. Po osmi taktech se tanec opakuje od druhé části, nebo končí. (Borkovcová, Kuncová, str. 90, 2001)

fotografie č. 10 - Základní postavení

⁸ Veškeré fotografie v praktické části bakalářské práce zhotovil Daniel Moravec.

V knížce *Schönhengster Volkstänze* je také uvedený text v místním nářečí, který se může zpívat právě v části, kdy jde dívka před chlapcem:

1. *Wos wet wich denn mein Hons gedenka, daßa gar net zou ma kimmt, Eich wer on missn Bronntwein schenke, daß a meich zu'n Tonze nimmt. Gela Husn, ruta Padla, grüß dich Got, mein Schatz Mariandla! Eich wer mo, a eich wer mo a, gela Husn lusn machn a.*

2. *Daneilich gieh ich of's Feld grosn, kum do Hons glei hindo drein, er kum gelafn wei a Hosa; wolt'holt a gern beimmo sein. Gela Husn, ruta Padla, ...*

3. *Eich waß an Pom, der hut veil Birn, daß sich kun kon Blot geriehrn; du steig ich naf un scheitl'drun, du fellt geweiß do schinta ro. [Eich klab sa af un steck sa ein, es wet geweiß do schinsta sein.] 2x. (Schönhengster Volkstänze, nestránkováno, 1997)*

4.2 Siebenschritt

Siebenschritt neboli Sedmikročka je tanec pocházející z Rakouska, který se různými obměnami vyskytuje takřka v celé Evropě. Hřebečský soubor ji tancuje na nápěv písně „*Jedna, dva, tři, čtyři, pět, cos to Janku, cos to sněd*“ (Kuncová, 2023)

Jedná se o párový tanec, který se tančí v kruhu v tanečním směru a skládá se ze čtyř částí. Na začátku je čtyři takty předehra. Na poslední dobu přede hry se páry otočí k sobě a postaví do klasického párového držení, kdy chlapec stojí zády do kruhu.

První část začíná čtyřmi úkroky doleva a čtyřmi doprava. Poté dva kroky doleva a zpět doprava a následně se páry otáčí poskoky po kruhu. V této části je možné si pomoci slovy písně. Dva kroky doleva a doprava se tancují na těžkou dobu na slova „...**brambory pečený**“ a poskoky na slova „byly málo maštěný“. Figura se ještě jednou zopakuje.

Druhá část začíná ve volném držení chlapce a dívky (viz fotografie č. 10). Drobnými kroky na každou dobu se dva takty posouvají směrem dopředu a poté dva takty couvají zpět. S rukama v bok se od sebe oddělí a na těžkou dobu udělají chlapci dva úkroky směrem dovnitř a dívky směrem ven.

fotografie č. 11 - Zaháknutí rukou

Jakmile se znovu setkají, tak se rukama zaháknou (viz fotografie č. 11) a zatočí se dvakrát dokola. Celá tato figura se ještě jednou opakuje.

Ve třetí části se páry drží s rukama za zády, které jsou vzájemně propletené (viz fotografie č. 12). Podobně jako v druhé části jdou nejdříve dva takty dopředu a poté dva takty dozadu. Následuje figura, kdy chlapec vyšle dívku doprostřed kruhu a sám pokračuje setrvačností ven z kruhu. Oba se otočí okolo své osy a směřují zpět k sobě. Spolu se drží za obě ruce, jednou se zatočí a chlapec pokračuje dovnitř kruhu a dívka naopak ven. Otočí se a jdou zpět k sobě, znovu se zatočí a tímto tato figura končí.

fotografie č. 12 - Propletené ruce

Ve čtvrté části páry stojí vedle sebe s rukama v bok. Na těžkou dobu jdou čtyři kroky od sebe a čtyři kroky k sobě. Následně ještě dva kroky od sebe a k sobě tentokrát s tlesknutím na těžkou dobu. Jakmile jsou páry znovu u sebe, zatočí se stejně jako v první části. Tato figura se ještě jednou zopakuje a tím tanec končí. (Kuncová, 2023)

4.3 Woaf

Tanec Woaf neboli Tkalcovský pochází z Hřebečska. Byl zaznamenán J. Janiczekem v obci Vendolí nedaleko Svitav. Jeho název vychází z německého „Waf“ v takzvané hochdeutsch „Weife“, což znamená cívka, která se užívá na namotávání upředeného vlákna. Právě namotáváním se inspirovala druhá část tance. (Schönhengster Volkstänze, nestránkováno, 1997 – pozn. překlad autora)

Tanec se tancuje v párech, které stojí po kruhu. Chlapec stojí za dívkou po jejím levém boku. Ruce mají zvednuté a pokrčené v lokti (viz fotografie č. 13). Celý

fotografie č. 13 - Figura v tanci Woaf

tanec je ve $\frac{3}{4}$ taktu. Nejprve se zahrají dvě osminky jako předtaktí a tanečníci na první dobu vykročí směrem ven z kruhu. Valčíkovým krokem poté jdou dovnitř a ven čtyři takty. Skončí tedy vevnitř kruhu. Zde zvednou ruce nad hlavu (viz fotografie č. 14) a dívka chlapce obejde kolem dokola a znovu se postaví před něj. Chlapec mezitím přešlapuje na místě. (Schönhengster Volkstänze, nestránkováno, 1997 – pozn. překlad autora)

fotografie č. 14 - Zvednuté ruce

Celý tanec se takto opakuje neustále dokola. Je možné zařadit obměnu a sice, že se dívky u chlapců vyměňují. Děje se to při otáčení, když je dívka za zády chlapce. Jednoduše se pustí a dívka couvá dozadu směrem k druhému chlapci. (Schönhengster Volkstänze, nestránkováno 1997 – pozn. překlad autora)

4.4 Schustertanz

Schustertanz neboli Ševcovský tanec je hřebečský tanec, který se řadí taktéž mezi tance inspirované řemeslem. Skládá se ze dvou částí. V první se napodobují činnosti, které švec při výrobě dělá a ve druhé se tancuje polka. Malé děti se tuto choreografii snadněji učí právě díky připodobnění jednotlivých figur k ševcovským úkonům. (Kuncová, 2023)

fotografie č. 15 - První figura v Ševcovském tanci

Tanec je na dvě doby a tancuje se v kruhu. Chlapec stojí uvnitř kruhu, dívka vně kruhu, stojí naproti sobě a nedrží se za ruce. Po předešlé si kleknou na pravé koleno. V prvním taktu na obě doby tlučou levou rukou zaťatou v pěst o pravou ruku, která je opřená o koleno. (viz fotografie č. 15). V druhém taktu se ruce prohodí a opět tlučou na obě doby. Ve třetím taktu se „navíjí nit“. Tanečníci zvednou ruce, které mají stále zaťaté v pěst, zhruba do úrovně ramen a točí pěstmi okolo sebe. První polovinu taktu točí od sebe, druhou polovinu k sobě. Celá první část se ještě jednou zopakuje. (Borkovcová, Kuncová, str. 97, 2001)

Druhá část začíná třetí doby, na kterou všichni tanečníci vstanou a začínají tancovat polku. Chlapec drží dívku okolo pasu a dívka jej drží za ramena. Polka se dvakrát opakuje,

přičemž jedno opakování je na osm taktů. Takto se celý tanec může ještě jednou zopakovat. (Borkovcová, Kuncová, str. 97, 2001)

4.5 Schirmerdörfler

Tanec Schirmerdörfler neboli Semanínský je pojmenován podle obce Semanín, která se nachází zhruba 3 kilometry od České Třebové. Tento tanec je jedním z nejmladších, soudě dle taneční formy a byl zaznamenán spolkem Wandervogel v Moravské Třebové. (Schönhengster Volkstänze, nestránkováno, 1997 – pozn. překlad autora)

Tanec je po celou dobu na tři doby a tancuje se v párech. Ty stojí v kruhu, vždy chlapec a dívka naproti sobě. Chlapec má ruce na ramenou dívky a dívka přibližně na lopatkách chlapce. Začíná se čtyřmi úkroky po směru tance, vždy na první dobu v taktu. Při těchto úkrocích se pohybuje ve stejném směru také horní část těla. Následují čtyři úkroky zpět. Dále se udělají ještě dva kroky tam a zpět. Na poslední dobu 12 taktu se přechází do valčíku. Pro lepší držení se ruce partnerů posunou níže a utvoří „soudek“ (viz fotografie č. 16). Toto je celý tanec a je možné jej tančit téměř neomezeně dlouhou dobu. (Schönhengster Volkstänze, nestránkováno, 1997 – pozn. překlad autora)

fotografie č. 16 - Soudek

4.6 Kreuzpolka

Kreuzpolka, česky Křížová polka, pochází ze severní Moravy a Slezska. Byl velmi populární v 19. století a tancoval se takřka na všech společenských událostech. Dochoval se v mnoha podobách a jako první byla zaznamenána ve Slezsku. Melodie k tanci byla zveřejněna ve velikonoční příloze *Deutsche Post 1919/Troppau*. Tanec samotný byl popsán v knize *Fünfundzwanzig alte deutsche Tänze*⁹ – Dvacet pět starých německých tanců – od Fritze Bürgera, která byla vydána ve Velkých Losinách. Hřebečský taneční soubor jej prezentuje právě v této formě. (Schönhengster Volkstänze, nestránkováno, 1997 – pozn. překlad autora)

⁹ Rok vydání není uveden.

Tanec se tančí v párech a začíná ve standardním párovém držení po tanečnickém směru. Jak název napovídá, je na dvě doby. Začíná se vykročením vnější nohou (u dívek pravou, u chlapců levou). Na první dobu se zapřou o patu a na druhou o špičku. Pro zjednodušení se této figurě přezdívá „pata-špička“ a autor tuto formulaci taktéž dále používá. V následujícím taktu se dvakrát poskočí polkovým krokem. V taktu 3 a 4 se tento krok opakuje, ovšem na druhou stranu. Po dokončení této figury následuje čtyři takty polka. Po skončení polky se tancuje „pata-špička“ směrem do kruhu a ven z kruhu, opět s polkovým poskokem. Následují čtyři takty polky. Poslední figura je nejnáročnější z celého tance. Nezačíná se figurou „pata-špička“, nýbrž polkovým poskokem, kterým se pár otočí od sebe a teprve po otočení následuje „pata-špička“. Poté se poskočením páry znovu otočí k sobě, a opět udělají „pata-špička“. Čtyři takty se tančí polka a celý tanec končí zopakováním prvního až osmého taktu. (Schönhengster Volkstänze, nestránkováno, 1997 – pozn. překlad autora)

4.7 Mühl

Tanec Mühl neboli Mlýn, se tancuje vždy ve dvou párech, které stojí naproti sobě do kříže – chlapci naproti sobě a děvčata naproti sobě. (Borkovcová, Kuncová. 2001)

První část je na dvě doby. Začíná se tři takty pochodovým krokem po směru tance. Tanečníci tvoří mlýn držení se za pravou ruku. V taktu 4 a 5 se zastaví a tlesknou vždy na druhou dobu rukama. Následně se směr otočí, tanečníci se přechytí a drží se za levou ruku. Tři takty se jde pochodem, a poté opět tlesknou na druhou dobu jako předtím. Celá tato část se opakuje. Druhá část je již na tři doby. Tančí se šestnáct taktů valčík, a to buď se svojí, anebo „cizí“ partnerkou. (Borkovcová, Kuncová, str. 95, 2001)

4.8 Sternpolka

Sternpolka je tanec původem z Rakouska, který se postupně dostal do celé Evropy. V Čechách je známý také jako Doudlebská polka. Sternpolka znamená v češtině Hvězdná polka a svůj název získala právě díky jedné z figur. (Kuncová, 2023)

Tanec je na dvě doby. Tančí se po kruhu v libovolném počtu párů. Začíná se šestnácti takty polky. Ta v šestnáctém taktu zvolní. Tanečníci přejdou z párového držení do volného držení vedle sebe. Chlapec drží dívku pravou rukou kolem pasu a dívka má položenou levou ruku na chlapcově pravém rameni. Pravou ruku drží v bok. Poté čtyři takty pochodují v tanečnickém směru. Po čtyřech taktech chlapci zvednou levou ruku a položí ji na rameno tanečnicka před nimi. Takto pochodují dalších dvanáct taktů. Poté dojde opět ke změně hudby.

Chlapci pustí dívky a otočí se dovnitř kruhu. Dívky je polkovým krokem a s natáčením obíhají. Chlapci mezitím tleskají. Stojí v mírném rozkroku a pokrčení. Na první dobu tlesknou do stehů, na druhou dobu rukama o sebe, na třetí dobu rukama se svými sousedy a na čtvrtou dobu dvakrát rukama o sebe. Takto se tleskání opakuje šestnáct taktů. Dívky se v patnáctém taktu zastaví u jednoho z chlapců a začíná se znovu polka. Takto se tanec opakuje pořád dokola, přičemž se končí polkou, která je zpravidla dvakrát rychlejší než na začátku. (Kuncová, 2023)

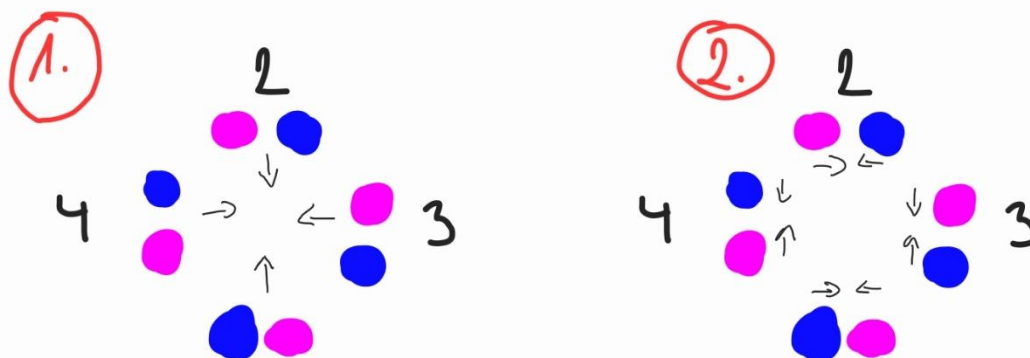
4.9 Holsteiner Dreitur

Holštýnská čtverylka je na dvě doby. Dělí se celkem na deset částí, které se však neustále opakují s drobnými obměnami. Tančí se ve čtyřech párech, které se předem dohodnou, jaké číslo budou mít. Páry 1 a 2 stojí naproti sobě a páry 3 a 4 stojí naproti sobě, přičemž tvoří čtverec (viz číslo 1 na obrázku č. 17)

První částí jsou poskoky, které trvají celkem šestnáct taktů. Všichni tanečníci se drží za ruce a utvoří kruh. Nejdříve se poskakuje osm taktů po tanečním směru, a pak osm taktů nazpátek tak, aby se tanečníci vrátili na místo, ze kterého předtím vyšli.

Druhou částí jsou takzvané „brány“. Tanečníci se pustí a drží se za ruce pouze se svým partnerem a stojí naproti sobě. Páry 1 a 2 jdou proti sobě, přičemž pár 1 zvedne ruce a pár 2 pod nimi projde. Tato figura trvá čtyři takty. Páry si poté prohodí role a pár 1 podchází pár 2. To samé udělají i páry 3 a 4. Celkem tato část trvá šestnáct taktů. Jakmile páry dokončí tuto figuru, stoupnou si jednotlivé páry čelem k sobě a drží se za pravou ruku (viz číslo 2 na obrázku č. 17).

Třetí část se nazývá „pletla kytku“. Páry se pustí a pokračují ve směrech naznačených šipkami na obrázku – tedy chlapci po tanečním směru a dívky proti. Proplétají se a s partnery, kteří jdou naproti si střídavě podávají levou a pravou ruku. Po šesti taktech se znovu potkají se

fotografie č. 17 - Postavení párů

svým partnerem na opačné straně a dva takty se zatočí kolem své osy. Poté pokračují v proplétání dalších šest taktů a znovu se setkají.

Ve čtvrté části dívky utvoří uprostřed kruh a točí se osm taktů po směru tance a osm taktů zpět. Přitom poskakují. Chlapci mohou tleskat. Pátou částí jsou opět „brány“, na které navazuje šestá část „pletla kytku“

V sedmé části utvoří chlapci uprostřed „mlýn“. Ten se tvoří tak, že se navzájem chytí pravou rukou za zápěstí, když tancují po tanečním směru a levou rukou, když se vrací. I tato část je rozdělena na dvě poloviny, tedy osm a osm taktů.

V osmé části jsou naposledy „brány“ a v deváté se opakuje „pletla kytku“. Končí se desátou částí, kterou jsou opět poskoky jako na začátku tance. (Kuncová, 2023)

4.10 Knödeldrähner

Tanci Knödeldrähner se přezdívá Knedlíkový. Je velmi populární v Tyrolsku a je také rozšířený po celém Německu až k hranicím s Dánskem. Tančí se v párech, které stojí do kruhu a je na tři doby. (Kuncová, 2023)

Na začátku se páry drží s překříženými rukama (viz fotografie č. 18). Začíná se dvanácti drobnými kroky, jakýmsi cupitáním, přičemž se vždy na první dobu taktu tento krok zdůrazní. Na konci čtvrtého taktu se páry rychle otočí a ve stejném držení couvají stále v tanečním směru čtyři takty. Následuje opět rychlá otočka, páry se točí na místě. Chlapec jde dopředu a dívka couvá. Takto se otočí jednou. Znovu se otočí a tentokrát couvá chlapec a dívka jde dopředu. Tato část trvá dohromady čtyři takty, tudíž na jednu otočku vychází dva takty. Poté si ruce uvolní, chytí se pouze za pravou ruku. Dívka se dvakrát podtočí, chlapec jednou a na konci dvakrát dupne. Tím tanec končí a opakuje se stále dokola. (Kuncová, 2023)

fotografie č. 18 - Postavení v Knödeldrähner

Závěr

Cílem této práce bylo představit čtenáři Hřebečský taneční soubor jakožto interpreta nejen hřebečských tanců. Z tohoto důvodu byla práce rozdělena do dvou částí. V té první jsem zpracovával teoretické poznatky o Hřebečském regionu, krojích a zejména o tanečním souboru, jeho historii a vývoji od založení po současnost. Čtenáři jsem se co nejvíce snažil přiblížit fungování souboru, jeho proměny v průběhu let, akce, kterých se účastnil, ale také různé nehody, či nesnáze, kterými si soubor na vystoupeních prošel a jež byly v kronice souboru zaznamenány.

V praktické části je popsáno deset tanců, které jako soubor tancujeme. Jsou jimi převážně tance z Hřebečska, které jsou doplněny třemi tanci z Německa a Rakouska. Tyto tance jsou obohaceny o fotografie figur, které zpřesňují popis a umožňují čtenáři lepší pochopení.

Jako největší přínos této práce spatřuji mé vlastní obohacení o historii našeho souboru. Kroniku souboru jsem si procházel poprvé v životě a jsem velmi rád, že jsem do ní mohl nahlédnout a hlouběji poznat začátky našeho souboru, proč vznikl a za jakých okolností. Věřím však, že tato práce může také posloužit jako inspirace mladým lidem, kteří místní kulturu neznají.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

BORKOVCOVÁ, Marie a KUNCOVÁ, Irena, 2001. Hřebečské zvykosloví, kroje, písně a tance – Schönhengster Bräuche und Sitten Trachten, Lieder und Tänze. 1. vyd. Lanškroun: Městské muzeum. 206 s. ISBN 80-238-7894-8.

MARTÍNKOVÁ, Jana a Jiří ŠMERAL, 2004. *Pověsti Moravskotřebovska*. Moravská Třebová: Kulturní služby města Moravská Třebová. ISBN 80-903-5640-0.

Schönhengster Volkstänze, 1997. Moravská Třebová: Regionalgruppe Schönhengstgau.

SKŘIVÁNEK, Milan, 1995. Odsun Němců ze Svitavska 1945-1947. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus. 123 s. ISBN 80-901027-3-5.

Periodikum

KRIST, PhDr. Jan, 2000. *Výroční zpráva Ústavu lidové kultury ve Strážnici za rok 1999*. Strážnice: Ústav lidové kultury. ISBN 80-86156-34-6.

NÁRODOPISNÁ REVUE 1/2020 [online], 2020. 30. Strážnice [cit. 2023-03-14]. ISSN 2570-9437.

Internetové zdroje

Mezinárodní festival slovenského folklóru: Jánošíkov dukát [online]. [cit. 2023-03-28].

Dostupné z: <http://www.janosikovdukat.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=22037>

Sdružení Němců - Regionální skupina Hřebečsko. *Společnost česko-německého porozumění "Walthera Hensela" - setkávací středisko Moravská Třebová* [online]. Moravská Třebová [cit. 2023-03-11]. Dostupné z: <http://hrebecsko-schoenhengst.eu/index.php/cz/svaz>

Shromáždění německých spolků v České republice [online]. [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://landesversammlung.cz/cs/kontaktujte-nas/>

STŘEDNÍ PRŮMYSLOVÁ ŠKOLA ELEKTROTECHNICKÁ A VYŠŠÍ ODBORNÁ ŠKOLA PARDUBICE [online]. [cit. 2023-03-18]. Dostupné z: <https://www.spse.cz/zamestnanec.php?id=2>

Rozhovor

KUNCOVÁ, Irena, vedoucí Společnosti česko-německého porozumění Walthera Hensela,
2023

Prameny

Kronika Společnosti česko-německého porozumění Walthera Hensela. Moravská Třebová,
1995-2023.

Seznam obrázků

fotografie č. 1 - Mapa Hřebečska.....	8
fotografie č. 2 - Vystoupení souboru na Dnech česko-německé kultury 1996.....	11
fotografie č. 3 - Šaty ušité k tanci Česká beseda	12
fotografie č. 4 - Šaty na předtančení	14
fotografie č. 5 - Pentlový tanec.....	16
fotografie č. 6 - Sudetoněmecké dny	17
fotografie č. 7 - Dolnohřebečský kroj.....	23
fotografie č. 8 - Dolnohřebečský kroj z Lanškrounska.....	23
fotografie č. 9 - Mužský kroj z Lanškrounska	23
fotografie č. 10 - Základní postavení	25
fotografie č. 11 - Zaháknutí rukou	26
fotografie č. 12 - Propletené ruce	27
fotografie č. 13 - Figura v tanci Woaf	27
fotografie č. 14 - Zvednuté ruce.....	28
fotografie č. 15 - První figura v Ševcovském tanci	28
fotografie č. 16 - Soudek	29
fotografie č. 17 - Postavení párů.....	31
fotografie č. 18 - Postavení v Knödeldrähner	32

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Tomáš Moravec
Katedra:	Katedra hudební výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Gabriela Coufalová, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Hřebečský taneční folklórní soubor Moravská Třebová jako interpret tradičních tanců německé menšiny v ČR
Název v angličtině:	Hřebeč Folklore Dance Ensemble Moravská Třebová as an interpreter of traditional dances of the German minority in the Czech Republic
Anotace práce:	Předmětem práce je přiblížení historie Hřebečského tanečního souboru, jeho činnosti a zvýšení povědomí o kulturním odkazu našich předků. Praktická část se zaměří na popis jednotlivých tanců společně s fotografiemi.
Klíčová slova:	Tance na Hřebečsku, folklórní soubor, kulturní odkaz, kroje
Anotace v angličtině:	The aim of the bachelor thesis is to introduce the topic of Hřebeč folklore dance ensemble, its activities and to raise awareness of cultural heritage of our ancestors. The second part of thesis is focused on the description of individual dances including photos.
Klíčová slova v angličtině:	Dances of Hřebeč, folklore dance ensemble, cultural heritage, folk costumes
Přílohy vázané v práci:	0
Rozsah práce:	36 stran
Jazyk práce:	čeština